

Claes Westling, *Våra historiska arkiv: En slumrande skatt* (Lund: Nordic Academic Press, 2022). 177 s.

I ett läge när allt färre historiska forskare – både inom och utom akademien – söker sig till arkivinstitutionerna är föreliggande introduktion till historiska arkiv ett välkommet tillskott. Arkivarien och historikern Claes Westling har tagit sig före att lyfta fram allt det källmaterial som även framgent måste läsas på plats i analog form. Som han mycket riktigt framhåller är det vare sig realistiskt eller önskvärt att mer än en mycket liten andel av de existerande pappersarkiven blir digitiserad. Denna lilla andel måste begränsas till de mest använda och efterfrågade handlingarna, liksom till det som måste konverteras för att bevara informationen (t.ex. audiovisuella handlingar där existerande mediabärare har ett kort bäst före-datum). Boken kan alltså ses som ett manifest för de analoga arkiven: författaren delar inte den entusiasm som annars som så ofta finns kring det digitala; förutom de naiva förhoppningarna om massdigitisering av äldre arkiv närns en viss skepsis kring sådant som *crowdsourcing* och digital handskriftsigenkänning.

Bokens syfte är alltså att locka historiskt intresserade av alla de slag till de äldre historiska arkiven. Den är indelad i en serie kronologiskt ordnade kapitel, från medeltid till tidigt 1900-tal, i vilka författaren lyfter fram en rad – mestadels mycket kortfattade – exempel på arkivhandlingar. Boken drivs av en sorts lågintensivt patos att visa att det finns så mycket spännande att finna i arkiven. Det görs också helt utan den arkivromantisering som annars är vanlig bland historiker och andra som skriver om arkiv (med fetischisering av dammiga luntor, vita handskar, byråkratiska apparater, närmast oändliga volymmängder etc.). En tunn röd tråd bland de ofta kalejdoskopiska exemplen kan sägas utgöras av domstolsarkiven, som Westling konstaterar erbjuder möjligheter att få ögonblicksbilder från vardagsliv och "vanligt folks" leverne i äldre tider. Han återkommer också ofta till kyrkoar-

kiven, där författaren inskräper att det kan finnas en hel del guld bland de serier som inte finns att läsa digitalt. Westling ger dessutom återkommande tips på allehanda analoga och digitala sökhjälpmiddel.

Allting föregås av ett inledningskapitel, där läsaren serveras viss grundläggande information om vad arkiv är och hur de bildats. Inte minst förtydligas att det faktiska arkivlandskapet inte alltid följer vad som kunde tyckts vara logiska regler – att exempelvis enskilda arkiv kan finnas lite var som helst, även på museer och bibliotek, beroende på ibland närmast slumpmässiga orsaker. En randanmärkning här är att det gärna hade fått ges fler litteraturhänvisningar till de läsare som förhoppningsvis blir intresserade av arkivhistoria (jag saknar till exempel Erik Norbergs *Mellan tiden och evigheten: Riksarkivet 1846–1991* och Staffan Smedbergs texter på temat).

Boken är knappast menad att läsas från pärm till pärm, utan mer som något att bläddra i och återkomma till. Oavsett det så skulle vissa saker kunna omdisponeras – kanske att hörsamma till en nytugåva eftersom bokens första upplaga säkert har goda förutsättningar att bli slutsåld. Några saker borde hellre stå i inledningskapitlet än långt senare i boken, exempelvis passusarna om den svenska offentlighets- och sekretesslagstiftningen och om *Svenskt Biografiskt Lexikon*. Dessa placeras nu i kapitlet om 1800- och 1900-tal vilket förvisso är korrekt i arkivhistoriska eller historiografiska perspektiv, men i denna bok torde det vara underordnat deras relevans för gemene man i dennes arkivforskning om alla möjliga tidsepoker. Jag kan också tycka att de icke-statliga arkiven blir något styvmoderligt behandlade – det vill säga kommunernas och landstingens/regionernas arkiv efter kommunalreformen 1862 liksom de enskilda arkiven överlag. För de äldre tidsperioderna ges ett rätt rimligt utrymme åt de enskilda arkiven, men det kunde fått vara större i de sista avsnitten. Exempelvis är folkrörelse- och föreningsarkiven mycket kortfattat omnämnda.

Det är också lite synd att boken slutar runt 1900-talets mitt – att som författaren gör hänvisa till att mycket därefter är sekretessbelagt och att statsförvaltningen omvandlats är beaktansvärda motiv, men ändå. Oerhört mycket nutidshistoriskt arkivmaterial är ändå offentligt. Det hade också kunnat vara hjälpsamt att pedagogiskt inskräpa att ju närmare in i nutiden vi kommer, desto större andel av arkiven återfinns kvar hos arkivbildarna själva – vilket ibland kan skapa särskilda utmaningar. För samtidshistoriskt intresserade hade det också varit spännande med en liten första pedagogisk genomgång av den nya verksamhetsbaserade arkivredovisningen (långsamt vaknar nog insikten om det så smått fantastiska att Riksarkivet 2008 beslöt att de statliga arkiven hädanefter ska ordnas enligt principer hämtade från en managementteori som redan då började bli föråldrad).

Men sådant som detta är inget som egentligen ska förta huvudintrycket –

en bok som denna kan och ska inte ge någon heltäckande bild av de svenska arkiven. Dess syfte är att utgöra en första ingång, och jag tror säkert att den kan vara till god hjälp för vida kategorier av användare, kanske särskilt bland släktforskare och andra amatörhistoriker. Den kan också vara av stort värde för exempelvis studenter i historia och andra discipliner som man vill locka till arkiven för att själva leta fram potentiella källmaterial.

Mittuniversitetet

SAMUEL EDQUIST

Tomas Andersson, *Bohusläns historia från järnålder till 1658* (Lund: Historiska Media 2021). 352 s.

Tomas Andersson, *Bohusläns historia från 1658 till nutid* (Lund: Historiska Media 2023). 352 s.

Landskaps- eller regionalhistoriker är sällsynta i Sverige. Det är nästan bara de territorier som Sverige erövrade från Danmark-Norge på 1600-talet som begåvats med sådana. Det är som om vetenskapen om statsbytet, i alla fall i senare tid, stärkt identiteten och uppfattningen om landskapet som en historisk enhet. Det gäller även Bohuslän, som knappast var en sådan enhet under den norska tiden men kom att uppfattas som ett landskap efter 1658.

Bohuslän fick i början av 1900-talet en relativt kvalificerad tvåbandshistorik av den göteborgska amatörhistorikern Wilhelm Berg och 1963 en vetenskapligt grundad översikt med bidrag av flera akademiska historiker, redigerad av Erik Lönnroth. Den nu föreliggande tvåbandshistoriken av Tomas Andersson är av det lättare slaget, en popularisering med nedslag i viktiga skeden från yngre järnåldern till idag, väl illustrerad.

Andersson har skrivit ett antal böcker om företrädesvis främmande länder, som Iran och Egypten, men är utbildad i arkeologi och det är förhistorisk tid som känns mest kompetent behandlad, med diskussioner om fyndplatser och kulturkontakter. När vi kommer till medeltiden blir det mest traditionell norsk rikshistoria, där kungasagornas berättelser återges utan några påfallande källkritiska reservationer. Också 1300-talets norsk-svenska union och Kalmarunionen berättas som politisk historia på hög nivå, även om det förstås noteras när Bohuslän berörs. Inte minst framstår betydelsen av Bohus som nyckeln till Norge och ett av Nordens viktigaste fästen.

Tretriksområdet kring Göta älvs mynning var en brännpunkt i nordisk politik, med Bohus, med Kungahälla och Lödöse som viktiga norska och svenska städer, som behandlas utifrån utgrävningsresultat, men också med